

MIKLÓS PÉTER

Referátumok

Nátly József, a szabadságharc postaigazgatója

Nátly József a 19. századi Szeged művelődéstörténetének jelentős alakja, ő állította össze az első szegedi tájszógyűjteményt. Emellett Újszentivánon gazdálkodott, valamint postatisztként tevékenykedett több magyar városban. Nátly József élettörténetében a német eredetű nemes magyar identitásúvá válása mutatható ki. Származása kiemelte (szerb) nemzeti-ségi környezetéből; középiskolája a térség középosztályának elsődleges formálója. Családi kapcsolatai révén bekerült a nyelvújítás helyi küzdelmeibe, valamint a liberális eszmék terjesztésén fáradozó csoportba. Apai örökség determinálta a postatiszti foglalkozás irányába, állandó hivatalnoki fizetést és bizonyos közéleti tekintélyt biztosítva számára. Állami alkalmazottként állt ki a forradalom célkitűzései mellett, képviselve társadalmi rétegének politikai álláspontját, később pedig vállalva a kényszerű emigrációt.

Életútjának külső meghatározójaként bemutatásra szorul a Nátly család története, valamint a 19. századi magyar posta; házasságai révén a Szeged történetében jelentős Maróthy család. Nátly József irodalmi-nyelvészeti tevékenységéről és jelentőségéről Putnoky Imre (1915) és Péter László (1997) írt tanulmányt. Portréjának megrajzolását nagyban gátolta a téma forráshiánya, adataink többsége áttetelelesen szól róla. Levéltárakban (Csongrád Megyei Levéltár, Országos Postamúzeum Levéltára) is csak véletlenszerűen és elvétve találkozhatunk nevével.¹

I. Az újszentiváni Nátlyak²

1. A Nátly család

„Nátly Józsefszül. Ócsanádön (Torontál m.) 1801. április 30-án. Gimnáziumi tanulmányait Szegeden, a piaristáknál végezte. Tizenhat évesen a posta szolgálatába állt s előbb Szegeden, majd Budán, Varasdon, Sopronban s Temesvárott teljesített szolgálatot, a két utóbbi helyen már mint ellenőr. 1848-ban otthagyta cs. kir. állását s a magyar kormány szolgálatába lépett, mely a temesvári és eszéki postakerületek igazgatásával bízta meg. Később főigazgató lett Szeged székhellyel s végre a szabadságharcz utolsó idejében országos főposta-igazgató. A szabadságharcz után Törökországba menekült, de honvágya visszahozta. Idehaza nehéz, küzdelmes éveket élt át, 1858-ban Újszentivánon községi jegyző lett. Elvesztette szeme világát s 1868-tól haláláig a kormánytól 300 frt kegydíjat kapott. Meghalt 1871. augusztus 5-én Újszentivánon” – így foglalta össze Nátly József életét fia, Nátly József Gyula 1915-ben.³

A Nátlyak az első Újszentivánon letelepedett németek közé tartoznak. Az első német telepes, Nikolaus Biringner lányát (Margitot) vette feleségül 1798. október 28-án Josef D’Nadl, Nátly József apja.⁴ E két család – a később idekerülő Schmerzelekkal – látta el a postaszolgálatot Szeged és Temesvár között a 19. század első felében.⁵ A Nátly család 1636. február 12-én kapott nemesi rangot II. Ferdinándtól. A család legjelesebb képviselője a Sopron történetében nagy szerepet játszó Natl Lipót, aki 1636-ban nemes, 1654-ben jegyző, 1685-ben báró, 1689-ben aransarkantyús lovag lett. A Temes megyei és a soproni Natl család közötti rokonságot 1847-ben mutatta ki Natl György orczyfalvi plébános.⁶ A család

1847. május 25-én nyert nemesi bizonyítványt, ami Temes vármegyében 1847. szeptember 22-én került kihirdetésre.⁷

A Nátlyak gyorsan népesedtek Újszentivánon, összeházasodva más német és magyar családokkal (pl. Balthasar, Frank, Gilot, Huhn, Kafka, Schmelzer, Schneider, Wellinger, Wolf, Laczi, Molnár, Simon).⁸ Megőrizték német identitásukat, de büszkén viselték magyar nemesi nevüket, amely a magyar artikuláció törvényszerűségei szerint formálódott és véglegesült: Nadl – Nátl – Nátli (Nátly). 1944-ben Újszentiván háromszáz házából tizenkettőben élt Nátly, jórészüket 1946-ban sváb származásuk miatt kitelepítették. Ma a faluban egyetlen Nátly vezetéknevű él: Laczi Ferencné Nátly Anna (szül. 1924).⁹

2. Nátly tanulmányai a szegedi piaristáknál

Nátly József tanulmányait a szegedi kegyesrendi gimnáziumban végezte.¹⁰ Ez ekkor a térség egyetlen ingyenes iskolája, diákjai elsősorban a katonatiszti, hivatalnoki, kismemesi és gazdag paraszti rétegekből kerültek ki. A piarista iskolába¹¹ több generáción keresztül iratkoztak községi jegyzők, vidéki nemesek, ortodox papok gyermekei. A kegyes atyák nagy szerepet játszottak a Délvidék és Szeged nemzetiségeinek (dalmata, német, szerb) asszimilációjában.¹²

A 19. század első éveiben itt érzékelteti leginkább hatását a két piarista tudós: Dugonics András (az első olvasóközönséget teremtő magyar regényíró, művei pl. Etelka, Báthori Mária) és Révai Miklós (az ipszilónista–jottista vitában a nyelvújítás résztvevője).¹³ A reformkorban és a forradalomban szerepet játszottak a következő szegedi piarista diákok: Horváth Mihály (1809–78), Klapka György (1820–92), Klauzál Gábor (1804–66), Josif Rajačić (1795–1861), Osztróvszky József (1818–99).¹⁴

3. Nátly József és a Maróthyak

Nátly József első felesége Maróthy Terézia volt. Tőle született Nátly első – még apja életében meghalt igazságügy-minisztériumi fogalmazó – fia, Nátly Ede (1828–1869).¹⁵

Nátly már fiatalon az irodalom vonzásába került, verseket, nyelvészeti témájú tanulmányokat írt, foglalkozott kora közéleti és politikai irányzataival. 1821-ben jelent meg első könyve, az *F. A. Markernek gyilkosságért érdemlett büntetés előtt példás megtérése és szomorú sóhajtsa* című elbeszélő költemény.¹⁶ Versei jelentek meg a Hébe zsebkönyvben (1824–26) és a Sokfélében (1833)¹⁷, résztvevője volt a nyelvújítási küzdelmeknek két művével is.¹⁸

Az első, amelyet sógorával, Maróthy Mátyással közösen írt, az *Új szellem, vagyis új magyarok útja Helikonra* vígjáték, dialógusokba szedett pamflet, amely a nyelvújítás túlzásait gúnyolja ki.¹⁹ Az *Új szellem* 1824-ben jelent meg Szegeden Grün Orbán betűivel. Nem keltett nagy visszhangot, a legtöbben Mondolat-utánzatot láttak benne, és Kazinczy Ferenc is lesújtóan nyilatkozott róla: „Az *Új Szellemlre nézve minden megjegyzésem az, hogy tréfának mindig igen rövidnek kell lenni, ez pedig igen hosszú ’s ósoknak ’s ez sótalan, de keserű.*”²⁰

Maróthy Mátyás (1791–1850) mérnöki végzettsége ellenére sokat foglalkozott irodalommal. Három műve jelent meg, amelyek közül legjelentősebb társadalmi drámája, az *Amália, szelleminék mirtuszkoszorúja*.²¹ Több nyelvészeti témájú műve maradt ránk kéziratban: egy magyar–török–német szótár és egy török nyelvtankönyv.²² 1848. május 14-én, a forradalom utáni városi tisztújításon őt választották főmérnökké (Vedres István utóda-ként).²³

Nátly másik műve a *Némely vélekedések a' magyaryelv ügyében* szintén Szegeden, Grün Orbán nyomdájában készült 1825-ben.²⁴ Rövid értekezés a magyar nyelvről,²⁵ függeléke egy tizennyolc lapból és százhetvenöt szóból álló tájszógyűjtemény.²⁶ E könyvében Nátly fellép az erőltetett magyarosítás és szórövidítés ellen, valamint megkérdőjelezi a nyelvújítók elszántságának jogosultságát: „*Engedjék meg tehát azt a' Szépészek, hogy a' Nemzetnek nagyobb jussa legyen a' Nyelv ügyében, mint egynéhány embernek, kik a többiekhez képest számokra kevesebbet nyomnak.*”²⁷

Felveti az egységes nyelv²⁸ megteremtésének szükségességét, amelynek feltétele egy nemzeti szótár összeállítása: „... *megtörténhetne pedig ez ügy, ha mind azon szavak, melyek a' Nemzet szájában forognak, szorgalmasan egybeszedetnének, és közönségessé tétetnének.*”²⁹ A német születésű Nátly nyelvészeti témájú műve ajánlásában így fogalmaz: „*Kedves hazámnak fűli szeretettel.*”³⁰

4. Nátly és az Osztróvszky család

Nátly József – Maróthy Terézia halála után – Osztróvszky Annát (1825–1900) vette feleségül. Három gyermekük közül kettő élte meg a felnőttkort:³¹ az apja foglalkozását követő posta-főfelügyelő Nátly József Gyula (1849–1924) és az Újszentivánon gazdálkodó Nátly Géza Ferenc (1859–1938)³²; Irén nevű lányuk (1863–1866) négyéves korában meghalt.³³

Péter László szerint: Osztróvszky Anna a szegedi liberalizmus nagy alakjának, Osztróvszky Józsefnek³⁴ a testvére. Ez ellen szól, hogy Osztróvszky Józsefnek nem volt Anna nevű lánytestvére.³⁵ Újszentivánon ellenben élt egy Osztróvszky nevű hentescsalád.³⁶ Valószínűleg az utóbbi familiából származott Anna, aki első férje halála után Unterreiner József újszentiváni tanítóhoz ment feleségül.³⁷

II. A posta szolgálatában

1. A magyar posta a 19. században

A magyar posta a 19. században a Habsburg Birodalom postaszervezetének része. Szerkezete hat magyarországi és egy erdélyi prefektúrából állt.³⁸ Elcinte a postamesteri hivatal apáról fiúra szállt, ezt a rendszert azonban a központi közigazgatás szervezése során felszámolták. 1818-ban és 1837-ben az uralkodó rendeletet bocsátott ki az ilyen állomások királyi megváltására. E rendszer keretében kerültek az újszentiváni Nátlyak a postai alkalmazottak közé, ellátva a postaszolgálatot Szeged és Temesvár között. Újszentiván a Budai Főposta-igazgatóság része volt,³⁹ sőt az igazgatói tisztelet az 1840-es évek közepén és a forradalom alatt az első szentiváni német telepecsalád egyik leszármazottja, Biringer Mátyás viselte.⁴⁰

Nátly József 1817-ben, 16 évesen a posta szolgálatába lépett.⁴¹ Szeged után Budán⁴² és Varasdon,⁴³ majd Sopronban tevékenykedett postatisztként. Sopronban vármegyei táblabíróvá is megválasztották.⁴⁴ Az 1840-es évek közepén a Temesi Postakerületben működik, ellenőri beosztásban.⁴⁵ Az ellenőrök jövedelme évi 400 forint, a postatisztké évi 250-300 forint körül⁴⁶ mozgott. Ehhez adódtak különböző mellékjövedelmek (akár 1000 forint), egészen az 1842-es egységes tarifarendelethez.⁴⁷

A postamesternek állandó fizetést kaptak, emellett az állomáshelyük szerinti kincstári, városi, községi szervek földbirtokot juttattak nekik haszonélvezetre. Hivatalnoki állásukat és

tekintélyüket kifejezendő, külön egyenruhát viseltek.⁴⁸ A postatiszti állás tehát nyugodt megélhetést, bizonyos társadalmi tekintélyt és öregkori állami kegydíjat biztosított viselőjének. Itt szeretnénk tisztázni, hogy Nátly József a posta tisztikarához tartozott, a szűkebb értelemben vett vezetéshez. A postakerületekben a tiszteken kívül természetesen rengeteg vidéki postamester, járulnok, levélhordó, postakocsis dolgozott, akiknek társadalmi szerepe és lehetősége jóval kisebb volt.

2. A postaügy 1848–49-ben

Az 1848 áprilisában létrejött első felelős magyar kormány rendeletileg a Klauzál Gábor által vezetett Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium hatáskörébe rendelte a postát.⁴⁹ Itt külön osztályt szerveztek a postaügyek intézésére, vezetője Ambrus Mihály lett.⁵⁰ Ezen intézkedés kifejezi, hogy a független kormány felismerte szükségességét, és tervezte létrehozását egy önálló, állami, központilag irányított rendőri- és postahálózatnak. Ez csak 1920-ban valósult meg.⁵¹ Klauzál 1848. április 26-i rendeletében kijelentette, hogy minden postaügy az ő minisztériumához tartozik, és a postai jövedelmeket a budai főfizető-hivatalhoz kell továbbítani.⁵²

Nátly József 1848-ban otthagyta császári állását, és a magyar kormány szolgálatába lépett,⁵³ amely a temesvári és eszéki postakerületek igazgatásával bízta meg. Ebben az időben kapta meg a posta-főigazgatói címet. Ezt a rangot minden postatiszt megkapta, aki bizonyos ideig a posta szolgálatában állt. 1848 novemberében jött létre a Szegedi Postakerület, amelynek először ideiglenesen, majd véglegesen (Vukovics Sebő javaslatára) Nátly József lett a főigazgatója. A Szegedi Postaigazgatóság látta el a hadihelyzet miatt elszakadt, akadozó működésű Varasdi és Temesvári Postigazgatóság⁵⁴ feladatkörét.

A kormány lemondása után a postaügyeket a Madarász László (OHB-tag) által szervezett és vezetett⁵⁵ Országos Rendőri- és Postaosztálynak vetették alá. (1848 decembere és 1849 áprilisa között.)⁵⁶ A posta nemzeti jellegűvé tétele is célként szerepelt az új közigazgatási rendszerben. Új, magyar nyelvű okmányokat adtak ki, a postaszemélyzetet feleskették az alkotmányra.⁵⁷ E törekvés külsőségekben is megnyilvánult,⁵⁸ keretében kísérlet történt magyar nyelvű bélyegek bevezetésére.⁵⁹ Az osztrák postától való elszakadás jegyében 1848. június 1-jén leszállították a postai viteldíjakat: a féllatos levél tarifája tíz mérföldig Ausztriában három, Magyarországon csak két krajcár volt.⁶⁰ Madarász 1849. április 19-én lemondott,⁶¹ a postaügyeket közvetlenül a kormányzó hatáskörébe rendelve, aki vezetésükkel Kovanchich Kandidot bízta meg.⁶²

Nátly József 1849 júliusában a szabadságharc utolsó heteiben, a kormány szegedi tartózkodása alatt országos főposta-igazgató lett⁶³, az első független magyar postaszervezet vezetője. Kinevezésének körülményeit illetően feltételezzük, hogy a Szegedi Postaigazgatóság volt az ország egyetlen szervezett és működő postahálózata, így csak az volt képes biztosítani a kormány levelezésének zavartalanságát. Mint említettük, Szegeden postaigazgatóság a temesvári és a varasdi postakerületek összevonásával jött létre. Lehetséges, hogy Nátly József Gyula állítása, miszerint apja az eszéki és temesvári postaigazgató volt, téves. Valószínűbb, hogy a varasdi és temesvári kerületek vezetését látta el, Szeged székhellyel. A kérdés további kutatást igényel.

A posta a szabadságharc alatt egyfajta hadipostaként⁶⁴ működött: ellenőrizte a levélforgalmat, terjesztette a kormánylapot,⁶⁵ közvetítette a kormányrendeleteket – így fontos építőeleme volt a szabadságharc közigazgatásának.

3. Epilógus

Nátly József a szabadságharc bukása után rövid törökországi emigrációra kényszerült.⁶⁶ Valószínűleg a kormánytisztviselők között távozott az országból – nem kizárt, hogy a Kossuth-féle hullámmal. Hazatérve, 1858 és 1868 között⁶⁷ újszentiváni községi jegyző lett.⁶⁸ Látása elvesztése után háromszáz forintos kegydíjat kapott az államtól. 1871. augusztus 5-én halt meg Újszentivánon.⁶⁹

A németnek született, de magyarrá vált Nátly József emléke előtt tisztelgett a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság által szervezett III. Hungarológiai Kongresszus (1991. augusztus 12–16., Szeged), amely 1991. augusztus 13-án délután kihelyezett ülést tartott Újszentivánon. Erről a rendezvényről, Nátly élettörténetének rövid ismertetésével, Vecsernyés János cikke számolt be a *Honismeretben* (1992).⁷⁰ Nátly József földi maradványai az újszentiváni temetőben nyugszanak, emlékéit a polgármesteri hivatal falán elhelyezett márványtábla őrzi.

Jegyzetek

Köszönettel tartozom dolgozatom elkészítéséhez szükséges anyaggyűjtésben való segítségükért Rákóczi Margit muzeológusnak és Vecsernyés János levéltári kutatónak.

- ² E cím megegyezik Péter László 1991. május 11-én, a Délmagyarországban megjelent cikkének címével.
- ³ A rövid és vázlatos biográfia a Magyar Nyelvben olvasható Putnoky Imre méltatása előtt. Vö. PUTNOKY IMRE: Nátly József. *Magyar Nyelv*, 1915. [A továbbiakban: Putnoky.] 20.
- ⁴ GRÄBELDINGER, ANTON: *Heimatbuch Újszentiván*. Bad Reichenhall, 1981. [Kézirat.] [A továbbiakban: Gräbeldinger.] 34.
- ⁵ Uo.
- ⁶ „József, aki Újszentivánon lakott 1847. május 25-én nyert nemesi bizonyáglevelet Hont vármegyétől, melyet 1847. szeptember 22-én hirdettek ki Temes vármegyében. I. József fia, II. József temesvári főpostaellenőr, 1848–49-ben országos posta-főigazgató. III. József posta- és távirda-főfelügyelő, Újszentivánon birtokos és Géza szintén. József Szegeden nagyiparos. Czímer: kékesen, zöld alapon aranymarkolatú, egyenes kardot fogó kétfarkú oroszlán. Sisakdísz: jobbról veressel és ezüsttel, balról arannyal és kékkel vágott nyílt szárny között kinövő paizsbéli oroszlán. Takarók: kékarany-veresezüst”. BOROVSZKY SAMU: *Torontál vármegye*. Budapest, é. n. [1911]. [A továbbiakban: Borovszky.] 548.
- ⁷ MIKLÓS PÉTER: „Kedves hazámnak fiúi szeretettel”. Egy délvidéki kisnemes a 19. századból: Nátly József. *Szeged*, 1999/7. [A továbbiakban: Miklós.] 40–41.
- ⁸ PÉTER LÁSZLÓ: Nátly József. In: *Mindörökké Szeged*. Budapest, 1997 [A továbbiakban: Péter 1997.] 196.
- ⁹ PÉTER LÁSZLÓ: Az újszentiváni Nátlyak. *Délmagyarország*, 1991. május 11. 7.
- ¹⁰ Putnoky 20.
- ¹¹ A piarista rend 18–19. századi szegedi működéséről lásd bővebben: KRISTÓ GYULA (főszerk.): *Szeged története*. 2. köt.. Szeged, 1985 [A továbbiakban: SZT 2.] 616–627., valamint APRÓ FERENC (szerk.): *Piaristák Szegeden. 1721–1996*. Szeged, 1996. 1–125.
- ¹² Vö. PAP JÁNOS: *A piaristák Szegeden (1720–1886)*. Szeged, 1886. 178–198.
- ¹³ Vö. SZERB ANTAL: *Magyar irodalomtörténet*. Budapest, 1991. 187–276.

- ¹⁴ PÉTER LÁSZLÓ: Piarista seregszámla. *Szeged*, 1996/7. 4–9.
- ¹⁵ *Szöregi római katolikus plébánia anyakönyvei*. Halálózási: 72/1869.
- ¹⁶ VÖ. BÁLINT SÁNDOR: *A szöregi nemzet*. I. Szeged, 1976. [A továbbiakban: Bálint.] 13., 33. j.
- ¹⁷ VÖ. NÁTLY JÓZSEF versei: A sűgás, Gondolat. In: *Sokféle*. 1833. januáriuš 22-én. 7. sz. Béts, 1833.
- ¹⁸ SZINNYEI JÓZSEF: *Magyar írók élete és munkái*. 9. köt. Budapest, 1903. [A továbbiakban: Szinnyei.] 826.
- ¹⁹ VECSEARNYÉS JÁNOS: A magyarrá válás csodálatos példája (Nátly József 1801–1871). *Csongrád Megyei Honismereti Híradó*, 1991. 16.
- ²⁰ Putnoky 20.
- ²¹ PÉTER LÁSZLÓ: A Maróthyak. In *A szerette város*. Budapest, 1986. 164.
- ²² Bálint 14., 35. jegyzet.
- ²³ REIZNER JÁNOS: *A régi Szeged*. 1. köt. Szeged, 1884. [A továbbiakban: Reizner.] 134.
- ²⁴ Szinnyei 826.
- ²⁵ NÁTLY JÓZSEF: *Némely vélekedések a' magyarnyelv ügyében*. Szeged, 1825. [A továbbiakban: Nátly.] 1–44.
- ²⁶ Az első Szeged környéki tájszógyűjtemény. Szavait és magyarázatait Bálint Sándor is felhasználta híres Szöregi szótárában.
- ²⁷ Nátly: i. m. 19–20.
- ²⁸ A magyar nemzeti nyelv és kultúra tisztelete és ápolása kapcsán érdemes megjegyezni, hogy Nátly József személyes kapcsolatban volt a Szeged Széchenyijének nevezett Vedres Istvánnal (1786–1830). Közösen béreltek földet Szentivánon az 1820-as években. VÖ. MIKLÓS PÉTER: Szeged Széchenyije és a nemzeti lélek. Vedres István művelődéspolitikai nézeteiről. *Szeged*, 2000/10. 42–43.
- ²⁹ Nátly: i. m. 20–23.
- ³⁰ Péter 1997. 200.
- ³¹ Nátly József gyermekeire vonatkozó adatok a szöregi római katolikus plébánia anyakönyveiben. Keresztelési: 88/1859; 18/1863. Halálózási: 307/1866; 72/ 1869; 54/ 1927. Újszentiván 1937-ig a szöregi egyházközség filiája volt, így az anyakönyvezés is Szöregen folyt.
- ³² VÖ. Borovszky 548.
- ³³ VÖ. 30. jegyzet.
- ³⁴ Osztróvszky Józsefről bővebben: RUSZOLY JÓZSEF: Osztróvszky József. 1818–1899. In OSZTÓVSZKY JÓZSEF: *Reform, forradalom, kiegyezés*. Összegyűjtött írások és beszédek. Szeged, 1993. [A továbbiakban: Ruszoly.] 211–261.
- ³⁵ Ruszoly 214–216., valamint HABERMANN GUSZTÁV: *Személyi adattár a szegedi polgár-családok történetéhez*. Tanulmányok Csongrád megye történetéből XIX. Szeged, 1992. 206–207.
- ³⁶ Vecsernyés János szíves közlése.
- ³⁷ Péter László dolgozatában olvashatjuk, hogy Osztróvszky Anna és második férje sírja az újszentiváni temetőben található, Nátly Józseféval szemben. Ez azonban nem igaz.
- ³⁸ A posta vezetősége 1816-ban: 7 igazgató prefektus, 11 ellenőr, 25 postatiszt. Lásd bővebben: HENNYEY VILMOS: *A magyar posta története*. Budapest, 1926. [A továbbiakban: Hennyey.] 148.
- ³⁹ Az 1802-es postatérkép alapján. Megtekinthető az Országos Postamúzeum archívumában.

- ⁴⁰ Biringer Mátyás Nátly József nagybátyja, valószínűleg segített unokaöccse postatiszti elhelyezkedésében. Vö. *Calendarium 1836*. Buda, 1836. 317.
- ⁴¹ Putnoky 20.
- ⁴² *Calendarium 1837*. Buda, 1837. 342.
- ⁴³ *Calendarium 1838*. Buda, 1838. 359.
- ⁴⁴ Miklós 41.
- ⁴⁵ *Magyarország tiszti névtára 1846*. Buda, 343. *Magyarország tiszti névtára 1847*. Buda, 356.
- ⁴⁶ Hennyey 147–150.
- ⁴⁷ Uo.
- ⁴⁸ Öltözetüket skarlátvörös posztókabát, fekete aranyhímzéses gallér, fehér mellény és nadrág, valamint aransarkantyús csizma képezte. Kiegészítve háromszögletű fekete kalappal és egy – az uralkodó monogramjával ellátott – görbe karddal. Vö. Hennyey 149.
- ⁴⁹ RÁKÓCZI MARGIT: A postaiügy 1848–49-ben. *Postamagazin*, 1998/3. [A továbbiakban: Rákóczi.] 4–5.
- ⁵⁰ Uo.
- ⁵¹ FÁBIÁNNÉ KISS ERZSÉBET: Az országos rendőrség ügye 1848–49-ben. *Levéltári Közlemények XLV*. [A továbbiakban: F. Kiss.] 207.
- ⁵² HENCZ LAJOS: *A magyar posta története és érdemes munkásai*. Budapest, 1937. [A továbbiakban: Hencz.] 112.
- ⁵³ Putnoky 20.
- ⁵⁴ *Közlöny*, 174. sz. Budapest, 1848. december 1.
- ⁵⁵ KAMONDY MIKLÓS: *Észak-Magyarország hírközlésének története*. Miskolc, 1985. [A továbbiakban: Kamondy.] 58.
- ⁵⁶ F. Kiss 200–202.
- ⁵⁷ Vö. Kamondy 57–58.
- ⁵⁸ Például a postakocsisoknak nemzeti színű szalagon kellett viselniük kürtjüket. Lásd bővebben: VAJDA ENDRE: *A posta története*. Budapest, 1967. 317.
- ⁵⁹ Than Mór 1848 júliusában készített is bélyegtervezeteket, ám ezek a kormány Debrecenbe költözése miatt nem készültek el. Vö. Hencz 114. és Kamondy 56.
- ⁶⁰ Hencz 113.
- ⁶¹ Rákóczi 5.
- ⁶² F. Kiss 203.
- ⁶³ Putnoky 20.
- ⁶⁴ Vö. *Közlöny*, 102. sz. 1848. szeptember 19.
- ⁶⁵ Vö. *Közlöny*, 152. sz. 1848. november 9.
- ⁶⁶ Ezt alátámasztja, hogy 1849-ben született fiának születési anyakönyvi bejegyzése Szőregen nem található meg.
- ⁶⁷ Miklós 41.
- ⁶⁸ Újszentiváni jegyzői tevékenységéről nem maradt fenn forrásunk, mert Újszentiván község első iratai csak az 1880-as évekből valók a Csongrád Megyei Levéltárban.
- ⁶⁹ *Szőregi római katolikus plébánia anyakönyvei*. Halálórási: 106/1871.
- ⁷⁰ VECSERNYÉS JÁNOS: Nátly Józsefre emlékeztek Újszentivánon. *Honismeret*, 1992/2. 111.